

Tom 26/2017, ss. 299–312
ISSN 1644-888X
e-ISSN 2449-7975
DOI: 10.19251/ne/2017.26(20)
www.ne.pwsplock.pl

Maciej Sikorski
PWSZ Suwałki

PRZECIWDZIAŁANIE WYKORZYSTYWANIU RAJÓW PODATKOWYCH

TAX HAVENS PREVENISION

Streszczenie

Prawo globalizacji gospodarki i rozwój technologiczny daje podatnikowi ogromne możliwości zmniejszenia swoich zobowiązań podatkowych. Jednym z instrumentów umożliwiających skutecznie, a nawet całkowite uniknięcie konieczności zapłaty podatku jest skorzystanie z rezydencji terytoriów, na których istniejący system prawny nie przewiduje jakiegokolwiek opodatkowania lub zmniejszania jego rozmiaru do poziomu nieporównywalnie niższego niż w jakimkolwiek innym państwie. Terytoria takie są powszechnie określane jako raje podatkowe.

Niniejsze opracowanie stanowi próbę wyjaśnienia terminu raj podatkowy, przedstawienie ich cech charakterystycznych, a także rodzajów i ich klasyfikacji.

Słowa kluczowe: globalizacja, zobowiązania podatkowe, raje podatkowe

Summary

The law of global economy and technological development offer incredible possibilities to taxpayers who want to decrease their tax liability. One of the instruments used to effectively avoid tax is the residency of the territory which does not regulate any taxing or limits its size to the level much lower than in any other country in the world. Such territories are known as tax havens.

The following study attempts to explain the definition of tax havens, then it presents their features, types and classifications.

Key words: globalisation, tax liability, tax havens.

Wprowadzenie

Proces globalizacji gospodarki i rozwój technologiczny dają niektórym podatnikom ogromne możliwości zmniejszenia swych obciążeń podatkowych. Bariera powstrzymująca ich przed podjęciem decyzji o uchyleniu się od opodatkowania są oczywiście zasady etyczne, którymi ludzie kierują się w swoim życiu. Stanowią one jednak niewystarczającą formę ochrony interesów fiskalnych państwa. Prócz działań propagujących zapłatę podatku konieczne są jeszcze stosowne uregulowania prawne, które skutecznie uniemożliwią podejmowanie tego typu zachowań, lub zmniejszą ryzyko nadużyć podatkowych.

Jednym z instrumentów umożliwiającym bardzo skuteczne, nawet całkowite uniknięcie konieczności zapłaty podatku jest skorzystanie z rezydencji terytoriów, na których istniejący system prawny nie przewiduje jakiegokolwiek opodatkowania lub zmniejsza jego rozmiar do poziomu nieporównywalnie niższego niż w jakimkolwiek innym państwie świata. Terytoria takie są powszechnie określane jako raje podatkowe.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju stworzyła też definicję „raju podatkowego”, która dzięki autorytetowi OECD jest jedną z najpowszechniej akceptowanych. Pod pojęciem „raju podatkowego” OECD rozumie *obszar, na którym istnieje system prawny umożliwiający podmiotom zagranicznym redukcję obciążeń podatkowych w ich macierzystym kraju* [Najlepszy, 2000, s. 482].

Ciekawą definicję opracował też twórca znanego na całym świecie raportu o rajach podatkowych - A. Starchild uznając za raj podatkowy „*kraj, którego system prawny, tradycja, przepisy, a nawet porozumienia z innymi zagranicznymi podmiotami umożliwiają redukcję obciążeń finansowych, w tym nawet w stopniu całkowitym*” [Starchild, 1944; Mazura (red.), 2012, s. 99].

W polskim systemie prawnym brak jest zarówno pojęcia, jak i definicji raju podatkowego, pojawia się natomiast termin „państwa i terytoria stosujące szkodliwą konkurencję podatkową” [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. Nr 94, poz. 790); Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 94, poz. 791)]. Według nieoficjalnej definicji Ministerstwa Finansów za raj podatkowy należy uznać kraj lub

terytorium charakteryzujące się brakiem lub szczególnie niskim opodatkowaniem [Mazur (red.), 2012, s. 99].

Kierując się wskazówkami OECD rajem podatkowym na gruncie niniejszego opracowania będzie określany obszar, na którym system podatkowy celowo, różnicując sytuację rezydentów i nierezydentów, ukształtowany został wbrew standardom obowiązującym w krajach członkowskich OECD i które przedstawia i upowszechnia informacje o możliwości redukcji obciążeń podatkowych dzięki przetransferowaniu tam dochodów, kapitału lub majątku.

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie na regulacje polskiego prawa podatkowego mające zapobiec szkodliwej konkurencji podatkowej.

1. Działania kontrolne

Kształtowanie świadomości obywatelskiej, edukacji ekonomicznej obywateli i propagowanie patriotyzmu podatkowego przyczyniają się w sposób pośredni do przeciwdziałania uchylaniu się od opodatkowania i kształtowania wśród podatników postaw pożądanых z punktu widzenia dochodów budżetu państwa. Metody te przyczyniają się również do przeciwdziałania zjawisku uchylania się od opodatkowania przy wykorzystaniu rajów podatkowych. Dla skutecznego oddziaływania na podatników nie są one jednak wystarczające. Stanowią jedynie uzupełnienie metod bezpośrednich wśród których wymienić można przede wszystkim unikanie nadmiernego fiskalizmu oraz przestrzeganie zasady stabilności obciążeń podatkowych. Działania te stanowią swoiste zalecenie dla ustawodawcy przy tworzeniu przepisów prawa podatkowego. Doświadczenie pokazuje też, że prosta konstrukcja podatku w szczególności wyliczenia podstawy opodatkowania, pozbawionego ulg, zwolnień lub z ich niewielką ilością, przejrzysta i łatwa do zrozumienia dla każdego przeciętnego podatnika, z akceptowalną stawką jest elementem skutecznie ograniczającym nadużycia podatkowe [Sokołowski, 1994, s. 146-152].

Innym sposobem przeciwdziałania wykorzystywaniu rajów podatkowych do zmniejszania obciążeń podatkowych jest podejmowanie działań kontrolnych oraz nakładanie kar za stwierdzone nadużycia. W Polsce kontrole w zakresie wywiązywania się podatników z obowiązków wynikających z przepisów prawa podatkowego realizują organy podatkowe, którymi w zakresie podatków stanowiących dochód budżetu państwa są przede wszystkim naczelnicy urzędów skarbowych, a w zakresie wywiązywania się podmiotów z obowiązków w zakresie podatku akcyzowego, podatku od gier,

dopłat i opłat, o których mowa w ustawie z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540) naczelnicy urzędów celnych. Obok kontroli wykonywanej przez organy podatkowe istnieje aparat kontroli skarbowej o kompetencjach stricte kontrolnych i działający na podstawie ustawy z dnia 28 września 1991 roku o kontroli skarbowej (j.t. Dz. z 2011 r. Nr 41 poz. 214 ze zm.) – dalej jako uks.

Celem kontroli skarbowej jest ochrona interesów i praw majątkowych Skarbu Państwa oraz zapewnienie skuteczności wykonywania zobowiązań podatkowych i innych należności stanowiących dochód budżetu państwa lub państwowych funduszy celowych.

Do zakresu kontroli skarbowej należy w szczególności:

- kontrola rzetelności deklarowanych podstaw opodatkowania oraz prawidłowości obliczania i wpłacania podatków stanowiących dochód budżetu państwa, a także innych należności pieniężnych budżetu państwa lub państwowych funduszy celowych (art. 2 ust. 1 pkt 1 uks),
- ujawnianie i kontrola niezgłoszonej do opodatkowania działalności gospodarczej (art. 2 ust. 1 pkt 2 uks),
- kontrola źródeł pochodzenia majątku oraz przychodów nieznajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych (art. 2 ust. 1 pkt 3 uks),
- badanie przestrzegania przez rezydentów i nierezydentów ograniczeń i obowiązków określonych w przepisach prawa dewizowego oraz warunków udzielonych na ich podstawie zezwoleń dewizowych, a także warunków wykonywania działalności kantorowej (art. 2 ust. 1 pkt 16 uks).

Kontrolujący prowadząc kontrolę podatkową zgodnie z wystawionym upoważnieniem i w zakresie w nim określonym są uprawnieni w szczególności do:

- wstępu na grunt oraz do budynków, lokali lub innych pomieszczeń kontrolowanego,
- żądania okazania majątku podlegającego kontroli oraz do dokonania jego oględzin,
- żądania udostępniania akt, ksiąg i wszelkiego rodzaju dokumentów związanych z przedmiotem kontroli oraz do sporządzania z nich odpisów, kopii, wyciągów, notatek, wydruków i udokumentowanego pobierania danych w formie elektronicznej,

- zbierania innych niezbędnych materiałów w zakresie objętym kontrolą,
- zabezpieczania zebranych dowodów,
- legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości, jeżeli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli,
- żądania przeprowadzenia spisu z natury,
- przesłuchiwania świadków, kontrolowanego oraz innych osób, a także zasięgnięcia opinii biegłych.

Kontrolujący może również zażądać wydania, na czas trwania kontroli, za pokwitowaniem próbek towarów, akt, ksiąg i dokumentów związanych z przedmiotem kontroli w razie powzięcia uzasadnionego podejrzenia, że są one nierzetelne lub gdy podatnik nie zapewnia kontrolującym warunków umożliwiających wykonywanie czynności kontrolnych związanych z badaniem tej dokumentacji, a w szczególności nie udostępnia kontrolującym samodzielnego pomieszczenia i miejsca do przechowywania dokumentów (art. 286 §1 i 2 O.p.).

Kontrolowany jest ponadto zobowiązany przedstawić, na żądanie kontrolującego, tłumaczenia na język polski sporządzonej w języku obcym dokumentacji dotyczącej spraw będących przedmiotem kontroli (art. 287 §1 i 2 O.p.).

Przy wykonywaniu kontroli organy kontroli skarbowej współpracują i współdziałają z innymi organami i instytucjami państwowymi oraz zagranicznymi, w tym z organami odpowiedzialnymi za ochronę interesów finansowych Unii Europejskiej, a także z organizacjami międzynarodowymi w zakresie niezbędnym dla realizacji zadań ustawowych (art. 7a uks).

Celem nadrzędnym dla organów podejmujących działania kontrolne jest zapobieganie uszczupleniom podatkowym oraz maksymalne ograniczenie ryzyka nadużyć w obszarach narażonych na ich wystąpienie. Przywołane powyżej uprawnienia przysługujące kontrolującym w toku prowadzonych postępowań kontrolnych umożliwiają odkrycie i zapobieżenie uchyleń się podatnika od opodatkowania zmierzającego do ukrycia całości lub części dochodu w rajach podatkowych. Postępowania takie są jednak niezmiernie skomplikowane i czasochłonne, a ich efekt w dużym stopniu zależy od zapewnienia skutecznej wymiany informacji z innymi administracjami podatkowymi oraz czasu potrzebnego dla ich przeprowadzenia.

2. Obowiązek sporządzania dokumentacji podatkowej

Ułatwieniem w realizacji celu jakim, jest zapobieżenie uchyleń się podatnika od opodatkowania zmierzającego do ukrycia całości lub części dochodu w raju podatkowym jest instytucja szczególnej dokumentacji podatkowej. Zgodnie z treścią art. 9a ust. 1 updog i odpowiednio art. 25a ust. 1 updog podatnicy dokonujący transakcji z podmiotami powiązаныmi z tymi podatnikami lub transakcji, w związku z którymi zapłata należności wynikających z takich transakcji dokonywana jest bezpośrednio lub pośrednio na rzecz podmiotu mającego miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na terytorium lub w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową, są obowiązani do sporządzenia dokumentacji podatkowej takiej (takich) transakcji.

Przytoczone powyżej regulacje mają dwojaki charakter. Z jednej strony stanowią dla podatników dokonujących transakcji z podmiotami powiązаныmi lub podmiotami mającymi siedzibę w raju podatkowym gwarancję przedstawienia wszelkich okoliczności transakcji, dzięki czemu możliwe jest jej wyjaśnienie i uzasadnienie na tle rynkowym. Z drugiej strony dokumentacja ułatwia weryfikację transakcji przez organy podatkowe i ustalenie czy celem transakcji nie było przerzucenie dochodów. Sporządzenie dokumentacji podatkowej i przedstawienie jej na żądanie organu podatkowego lub organu kontroli skarbowej zawsze zabezpiecza podatnika przed zastosowaniem stawki sanacyjnej podatku w wysokości 50% w przypadku szacowania dochodu zgodnie z zasadami opisanymi w rozporządzeniach Ministra Finansów z dnia 10 września 2009 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób prawnych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób prawnych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych (Dz. U. Nr 160, poz. 1268) oraz w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób fizycznych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób fizycznych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych (Dz. U. Nr 160, poz. 1267).

Z uwagi na ogromną różnorodność zawieranych przez podatników transakcji przepisy podatkowe nie dają wzorca dokumentacji podatkowej, wskazując ogólnie co powinna ona zawierać. W dokumentacji podatkowej powinny znaleźć się następujące informacje:

- 1) określenie funkcji, jakie spełniać będą podmioty uczestniczące w transakcji (uwzględniając użyte aktywa i podejmowane ryzyko);

- 2) określenie wszystkich przewidywanych kosztów związanych z transakcją oraz formę i termin zapłaty;
- 3) metodę i sposób kalkulacji zysków oraz określenie ceny przedmiotu transakcji;
- 4) określenie strategii gospodarczej oraz innych działań w jej ramach – w przypadku gdy na wartość transakcji miała wpływ strategia przyjęta przez podmiot;
- 5) wskazanie innych czynników – w przypadku gdy w celu określenia wartości przedmiotu transakcji przez podmioty uczestniczące w transakcji uwzględnione zostały te inne czynniki;
- 6) określenie oczekiwanych przez podmiot obowiązków do sporządzenia dokumentacji korzyści związanych z uzyskaniem świadczeń – w przypadku umów dotyczących świadczeń (w tym usług) o charakterze niematerialnym.

W przypadku transakcji z podmiotami powiązanymi obowiązek sporządzenia stosownej dokumentacji obejmuje transakcję lub transakcje, w których łączna kwota (lub jej równowartość) wynikająca z umowy lub rzeczywiście zapłacona w roku podatkowym łączna kwota wymagalnych w roku podatkowym świadczeń przekracza równowartość:

- 100.000 EURO – jeżeli wartość transakcji nie przekracza 20% kapitału zakładowego, określonego zgodnie z art. 16 ust. 7 updog, albo
- 30.000 EURO – w przypadku świadczenia usług, sprzedaży lub udostępnienia wartości niematerialnych i prawnych, albo
- 50.000 EURO – w pozostałych przypadkach.

Natomiast w przypadku transakcji, w związku z którą zapłata należności wynikająca z takiej transakcji dokonywana jest bezpośrednio lub pośrednio na rzecz podmiotu mającego miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na terytorium lub w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową, obowiązek sporządzenia dokumentacji obejmuje również transakcję, jeżeli łączna kwota (lub jej równowartość) wynikająca z umowy lub rzeczywiście zapłacona w roku podatkowym łączna kwota wymagalnych w roku podatkowym świadczeń przekracza równowartość 20.000 EURO.

Podatnicy mają obowiązek przedłożenia dokumentacji na żądanie organów podatkowych lub organów kontroli skarbowej w terminie 7 dni od dnia doręczenia żądania tej dokumentacji przez te organy.

Wyrażone w EURO kwoty przelicza się na walutę polską po średnim kursie ogłaszającym przez Narodowy Bank Polski, obowiązującym w ostatnim dniu roku podatkowego poprzedzającego rok podatkowy, w którym została zawarta transakcja objęta obowiązkiem sporządzenia dokumentacji podatkowej.

Realizując dyspozycje ustawowe (art. 9a ust. 6 updog i art. 25 a updog) minister finansów określił, w drodze rozporządzeń, wykaz krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową. [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. Nr 94, poz. 790); Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 94, poz. 791)]. Wykazy te uwzględniają treść ustaleń w tym zakresie podjętych przez OECD [Kuchciak, Łódź, s. 49-58]. Na wykazach ujęto 40 krajów lub terytoriów zamorskich państw określając je mianem systemów podatkowych o szkodliwej konkurencji podatkowej. Lista przedstawia się następująco:

1. Księstwo Andory;
2. Anguilla – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
3. Antigua i Barbuda;
4. Aruba – Terytorium Królestwa Niderlandów;
5. Wspólnota Bahamów;
6. Królestwo Bahrajnu;
7. Barbados;
8. Belize;
9. Bermudy – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
10. Brytyjskie Wyspy Dziewicze – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
11. Wyspy Cooka – Samorządne Terytorium Stowarzyszone z Nową Zelandią;
12. Wspólnota Dominiki;
13. Gibraltar – Terytorium Zamorskie Korony Brytyjskiej;
14. Grenada;

15. Guernsey/Sark/Alderney – Terytoria Zależne Korony Brytyjskiej;
16. Hongkong – Specjalny Region Administracyjny Chińskiej Republiki Ludowej;
17. Jersey – Terytorium Zależne Korony Brytyjskiej;
18. Kajmany – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
19. Republika Liberii;
20. Księstwo Liechtensteinu;
21. Makau – Specjalny Region Administracyjny Chińskiej Republiki Ludowej;
22. Republika Malediwów;
23. Wyspa Man – Terytorium Zależne Korony Brytyjskiej;
24. Republika Wysp Marshalla;
25. Republika Mauritiusu;
26. Księstwo Monako;
27. Montserrat – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
28. Republika Nauru;
29. Antyle Niderlandzkie – Terytorium Królestwa Niderlandów;
30. Niue – Samorządne Terytorium Stowarzyszone z Nową Zelandią;
31. Republika Panamy;
32. Niezależne Państwo Samoa;
33. Republika Seszeli;
34. Federacja Sant Christopher i Nevis;
35. Saint Lucia;
36. Saint Vincent i Grenadyny;
37. Królestwo Tonga;
38. Turks i Caicos – Terytorium Zamorskie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;
39. Wyspy Dziewicze Stanów Zjednoczonych – Terytorium Nieinkorporowane Stanów Zjednoczonych;
40. Republika Vanuatu.

Istotą sporządzonej dokumentacji podatkowej winno być przedstawienie informacji jednoznacznie świadczących o rynkowym charakterze

transakcji i zastosowaniu cen na poziomie nieróżniącym się od warunków jakie ustaliłyby między sobą niezależne podmioty. Brak takich informacji przy równoczesnym udowodnieniu związku między podatnikiem i innym podmiotem, mającym wpływ na wysokość dochodów podatnika jest przesłanką do oszacowania tego dochodu na podstawie art. 11 updog lub art. 25 updof. W tej materii pogląd judykatury jest utrwalony i stosunkowo jednolity. W zdecydowanej większości rozstrzygnięć sądy nakazują, aby przepisy o szacowaniu dochodu były stosowane z dużą ostrożnością. Organy podatkowe powinny stosować je ściśle i w żadnym razie rozszerzające, ponieważ stanowi to odstępstwo od zasad ogólnych opodatkowania i równocześnie ograniczenie wynikających z Konstytucji swobód gospodarczych.

Dla organów podatkowych i kontroli skarbowej oznacza to zachowanie szczególnej ostrożności w badaniu transakcji między podmiotami powiązanymi lub transakcji, w związku z którymi zapłata należności wynikających z takich transakcji dokonywana jest bezpośrednio lub pośrednio na rzecz podmiotu mającego miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na terytorium lub w kraju stosującym szkodliwą konkurencję podatkową. W związku z tym można wskazać przesłanki, których łączne spełnienie zezwala na dokonanie oszacowania dochodów z danej transakcji:

- istnienie i wykazanie powiązań pomiędzy stronami transakcji,
- realizowanie transakcji na warunkach różniących się od tych, jakie ustaliłyby między sobą niezależne podmioty,
- w wyniku ustalenia tych warunków dochodzi do niewykazywania lub zaniżenia dochodów przez podatnika, które nie nastąpiłyby, gdyby powiązania te nie istniały.

Spełnienie tych warunków zgodnie a treścią art. 19 ust. 4 updog lub art. 30d ust. 1 updof i równoczesne zaniechanie sporządzenia przez podatnika dokumentacji podatkowej lub nie przedstawienie jej organowi podatkowemu lub organowi kontroli skarbowej oznacza, że w decyzji podatnikowi dokonany zostanie wymiar podatku w sposób złożony:

- przy zastosowaniu stawki podstawowej do dochodu zadeklarowanego przez podatnika,
- oraz przy zastosowaniu stawki sanacyjnej w wysokości 50% wyliczonej od różnicy między dochodem zadeklarowanym przez podatnika a ustalonym przez organ w drodze oszacowania [Babiarz i inni, 2011, s. 1106].

3. Wymiana informacji podatkowych

Bardzo istotnym elementem ograniczania wykorzystania rajów podatkowych w zmniejszaniu obciążeń podatkowych jest system wymiany informacji podatkowych i współpracy międzynarodowej. Niejednokrotnie bez współdziałania z obcą administracją podatkową wykrycie i zapobieżenie uchyleńnię się podatnika od opodatkowania będzie niemożliwe. W polskim prawie podatkowym wymiana informacji podatkowych z innymi państwami została uregulowana w dziale VIIa Ordynacji podatkowej *Wymiona informacji podatkowych z innymi państwami* art. 305a-art.3050.

Przepisy Ordynacji podatkowej przede wszystkim wprowadzają rozróżnienie we współpracy w sprawach podatkowych na państwa członkowskie Unii Europejskiej i państwa nienależące do Unii Europejskiej. Rozróżnienie to nie ma szczególnego znaczenia prawnego, gdyż w odniesieniu do państw nienależących do Unii Europejskiej art. 305a O.p. ma w zasadzie charakter informacyjny, odsyłając do odpowiednich regulacji zawartych w stosownych umowach o unikaniu podwójnego opodatkowania. Natomiast w odniesieniu do państw członkowskich Unii Europejskiej Polskę obowiązują w pierwszym rzędzie postanowienia stanowiące implementację dyrektyw dotyczące wzajemnej pomocy właściwych władz państw członkowskich w zakresie wymiany informacji podatkowych [Adamiak i inni, 2011, s.1183-1184].

Współpraca w sprawach podatkowych polega w szczególności na wymianie informacji, przeprowadzaniu równoległych kontroli, przeprowadzaniu postępowań administracyjnych na wniosek właściwego organu innego państwa czy obecności upoważnionych przedstawicieli organu podatkowego w kontroli prowadzonej za granicą. Informacje podatkowe będące przedmiotem wymiany to w szczególności informacje o zdarzeniach mających wpływ na powstanie obowiązku podatkowego i wysokość zobowiązania podatkowego. Wymiana informacji nie jest ograniczona do informacji zawartych w aktach podatkowych, ale obejmuje także informacje, które są gromadzone poza postępowaniami podatkowymi.

Konwencja Modelowa, na której oparta jest większość zawartych przez Polskę umów o unikaniu podwójnego opodatkowania reguluje kwestie współpracy międzynarodowej w sprawach podatkowych w art. 25-27. Zgodnie z tymi postanowieniami w celu prawidłowego stosowania umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania państwa strony umowy są zobligowane do wymiany informacji, co do podatków wymienionych w umowie w takim

zakresie, w jakim opodatkowanie nie stoi w sprzeczności z umową. Umawiające się państwa nie są zobowiązane do wymiany informacji w odniesieniu do opodatkowania sprzecznego z umową, albo których uzyskanie jest niemożliwe na podstawie uregulowań prawa wewnętrznego oraz informacji, które ujawniłyby tajemnicę handlową, gospodarczą, przemysłową lub sprzeciwiałyby się porządkowi publicznemu [Kuchciak, 2012, s. 166-167].

Informacje mogą być przekazywane automatycznie (dotyczy to np. wypłaconych dywidend, należności licencyjnych, odsetek) lub spontanicznie w przypadku gdy jedna ze stron umowy uzyska dostęp do pewnych danych np. w czasie postępowania podatkowego.

Niewątpliwie wszelkie informacje uzyskiwane przez określone państwo stanowią tajemnicę prawnie chronioną zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym państwa uzyskującego informację. Ponadto państwo przekazujące informację ma prawo ograniczyć zakres jej wykorzystania w państwie wnioskującym o jej udzielenie.

Mimo iż skuteczność porozumień międzynarodowych w sprawie wymiany informacji podatkowych jest dość ograniczona z uwagi na zakres ich obowiązywania, a także sformalizowaną i czasochłonną procedurę co zwiększa ryzyko uchycenia się podatnika od opodatkowania to i tak zdaniem OECD wymiana informacji oraz pomoc w pborze podatków stanowią jedyny środek polityki podatkowej umożliwiający przeciwdziałanie szkodliwej konkurencji podatkowej [Kuchciak, 2012, s.100].

Podsumowanie

Problematyka funkcjonowania rajów podatkowych choć bardzo złożona, to jednak zogniskowana na postrzeganiu takiego obszaru jako oazy przed fiskalizmem pozwala skoncentrować się na istocie zagadnienia ukazując konflikt interesów podatnika i władzy państwowej. Ta odwieczna rywalizacja w minionym XX wieku nabrała dynamicznego tempa głównie za sprawą rozwoju technicznego i gospodarczego.

Działalność rajów podatkowych z punktu widzenia państwa jest zjawiskiem negatywnym i niepożądanym, ogranicza bowiem wpływy budżetowe i zwiększa nierównowagę w dystrybucji dochodów podatkowych. Powoduje też straty na skutek niekonkurencyjności podmiotów niekorzystających z usług oferowanych przez raje podatkowe, zawirowań na rynkach finansowych oraz zwiększania zyskowności działalności przestępczości. Raje podatkowe na

skutek barier ograniczających przejrzystość kapitału i dokonywanych operacji finansowych często służą i są wykorzystywane przez osoby i organizacje nie w celu prowadzenia legalnej działalności ale handlu towarami lub usługami, którymi obrót jej zakazany (np. narkotykami). Dochody z takiej działalności nawet lokowane w legalne przedsięwzięcia zawsze i wszelkimi metodami będą broniły zysków z działalności przestępczej. Z tego względu administracje państwowe podejmują intensywne działania ograniczające funkcjonowanie rajów podatkowych. Działania takie podejmowane są na szczeblu krajowym jak również forum międzynarodowym.

Polskie rozwiązania prawne mające zapobiegać zjawisku nie odstają od standardów europejskich, niemniej jednak z racji ograniczonych możliwości oddziaływania z uwagi na zasadę suwerenności każdego państwa jedynie intensywna i ścisła współpraca międzynarodowa jest rozwiązaniem skutecznie ograniczającym negatywne efekty działalności rajów podatkowych.

Na polu krajowym również skutecznym środkiem może być dbałość o należyty stan finansów i przeciwdziałanie nadmiernemu fiskalizmowi. Nadmierna wysokość podatków i brak ich przejrzystości są bowiem silnym czynnikiem motywującym podatników do alokacji swych dochodów w reżimach o łagodnym klimacie podatkowym. Adekwatnie akceptowalny stan stawek podatkowych, jasna i przejrzysta konstrukcja podstawy opodatkowania oraz łatwa i dogodna forma jego zapłaty bardzo efektywnie obniżają chęć ucieczki dochodu do innego reżimu podatkowego. Polska posiada wiele atutów, których wykorzystanie skutecznie zabezpieczy państwo przed odpływem podatników do rajów podatkowych. Należą do nich atrakcyjne położenie geograficzne w środku Europy, duży potencjał ludności i wysoko wykwalifikowanej kadry, kreatywność i pracowitość mieszkańców kraju, wielkość rynku wewnętrznego oraz stabilny system polityczno-gospodarczy. Atuty te skutecznie zabezpieczają Polskę w okresie ostatniego kryzysu finansowego, który dał mocno się we znaki gospodarkom europejskim.

Kryzys światowy zaostriżył problemy związane z rajami podatkowymi i być może spowoduje podjęcie kompleksowych rozwiązań na szczeblu międzynarodowym, ograniczających dysproporcje w rozwoju gospodarczym poszczególnych państw.

Literatura

Adamiak Barbara, Borkowski Janusz, Mastalski Ryszard, Zubrzycki Janusz, *Ordynacja podatkowa. Komentarz 2011*. Wrocław: Unimex.

Kuchciak Iwa. 2012. *Raje podatkowe w zmniejszeniu obciążeń podatkowych*, Łódź: Wydawnictwo UŁ.

Mazur Łukasz (red.). 2012. *Optymalizacja podatkowa*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Najlepszy Eugeniusz. 2000. *Zarządzanie finansami międzynarodowymi*. Warszawa: PWE.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 10 września 2009 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób prawnych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób prawnych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych (Dz. U. Nr 160, poz. 1268).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 10 września 2009 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób fizycznych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób fizycznych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych (Dz. U. Nr 160, poz. 1267).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 94, poz. 791).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. Nr 94, poz. 790).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 94, poz. 791).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz. U. Nr 94, poz. 790).

Sokołowski Jerzy. 1994. *Strategie podatkowe przedsiębiorstwa. Jak mierzyć obciążenia podatkowe*, Warszawa: PWN.

Starchild Adam. 1944. *The tax haven report. How to internationalize your capital for protection and profit. Scope International*, Waterlooville.

Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540).

Ustawa z dnia 28 września 1991 roku o kontroli skarbowej (Dz. z 2011 r. Nr 41 poz. 214 ze zm.)